

A teológiai hallgatók közösségének egy fontos eleme az igazság kimondása minden vonatkozásban és minden körülmények között. Mivel az igazság egy és oszthatatlan, ezért csak egy igazság van, s ennek érvényét alkalmazni kell a közösség életére. Unitárius hitfelfogásunk egyik alappillére: egy az Isten. Ennek a felismerése tagadhatatlan érdeme az unitarizmusnak, s ebből ered az, hogy ennek a mindennapi életben való megvallása egybekovácsolta, összetartotta híveinket a legnehezebb időkben is. Ebből eredt az „unitárius összetartás“ legendás hírű ereje is. Az igazság kimondásának is így kellene valahogy érvényre jutnia. Voltak emberek, akiket a világ semmi hatalma sem tudott elfordítani az igazságtól, annak kinyilvánításától, s akik a halál legrémitőbb alakjától is kevésbé féltek, mint az egyetemes igazság és szeretet belső törvényének áthágásától.*

Szívben és lélekben egyek vagyunk, mondja az ApCsel írója. Áldott ez az egység, melyet minden közösségre ki kell terjeszteni. Természetesen nem könnyű ezt munkálni, mivel: „Az emberek különböznek egymástól a tekintetben, hogy önmagukról hogyan vélekednek, mennyire jellemesek, mennyire tanulékonyak, milyen énbetétessel és eredménnyel dolgoznak, mennyire élvezik a munkát, a pihenést, az evést, kultúrát. Másképp mondva: az emberek hitükben, meggyőződésükben, érzelmeikben, magatartásukban, értékrendszerükben, képességeikben, tudásukban, röviden: személyiségükben különböznek egymástól“.**

De ezen személyiség-különbségek ellenére is keresni kell azokon a belső utakon való találkozást egymással, mely összekapcsol, és egészséges szellemben megtart egy közösséget.

Lőrinczi László

VALLOK ÉLETUTAMRÓL

A „tudományosan“ megalapozott babonáknak nehezen szakadoznak ki a gyökerei a népi sorsfilozófiából. Ezelőtt 80 évvel még erősen tartotta magát az a hit, hogy az ember földi sorsát nemcsak a földi, hanem az égi hatalmak is intézik, sőt elő is írják.

Annak dacára, hogy az asztronómia teleszkópjával már kiűzte hadállásaiból a tudomány területeiről az asztrológiát, mégis csak kell lennie ebben a csillagok állásával összefüggő népi babonában valami igazságnak. Legalább is ez látszik az én földi sorsom indulásából és alakulásából.

* Channing I. kötet: Az önművelésről.

** Korunk évkönyv, 1986—87: Személyiségpszichológia, 64.

Ugy kell annak lenni, hogy 1898. október 27-ére virradólag a Fias-tyúk ott delelt Felsőrákos fölött az égen, sőt pontosan a papilak fölött. Edesanyám akkor vajúdott 5-ik fiúgyermekének a világrahozatalán. S a bábaasszony, mikor magasba emelte a nyápic, miákoló kicsi testet, így szólhatott hozzá: „ne sirj egyetse, mert jó csillag alatt születél!”

Ha ez így történt, benne magyarázatot találnak azok a vonzalmak, amelyek kezdetben ösztönösen, később mind tudatosabban, irányító uralmuk alatt tartották életemet. Az első idevonatkozó emlékeket családunk íratlan krónikája őrizte meg számomra, a későbbieket saját emléktáramból idézem.

Történt egyszer, totyogó kisgyerek koromban, hogy nyomtalanul eltűntem. Edesanyám az összeszaladt szomszédasszonyok segítségével sem akadt reám... Rebi néni végre megpillantott valami pirosat kivillanni a disznópajta boronafái közül... Ott ültem elmerülve a gyönyörűségben, észre sem véve a körülöttem felvert sopánkodást, ölömben tartva egy tyúkot, a jámbor „csukrostaréjút”.

Pár év múlva lázas beteg lettem. Akkoriban a szülők réme volt a difteritisz. Az orvos hümmögve csóválta a fejét és semmi jóval nem biztatta Edesanyámat. Mit tehet a kétségbeesett szülő ilyen helyzetben? Minden kívánság teljesítésére elszántan, azt kérdi lázban alélt gyermekétől: „Mit kívánsz, mit hozzak édes kicsikém?” „Hozzak bé a csórényakú jércikét!” Kívánsága percek alatt teljesült, sovány kezeivel megsimogatta kedvencét, halvány mosoly vonult át lázas arcán, aztán álomba szenderült. Reggelre — így mondták a szomszédasszonyok — „megfordult a betegsége!”

További emlékeim forrása már személyes tapasztalat.

Azt hiszem negyedik évemben járhattam, amikor megérkezett hozzánk Brehm világhírű sorozata: „Az állatok világa”. Ági néném (Edesanyám húga) nyitotta fel számomra e könyv csodálatos világát. Ülhetett fölem minden más képeskönyv. Hol ezt, hol azt a kötetet vette elő, ölébe ültetett s forgatta lapjait. Ha egy kép megragadta a figyelmemet, ráböktem ujjammal: „Emmi?” s ő megmondta, apránként megtanultam egyik-másikat, s ujjongtam, mikor az került elő. Legjobban a kicsi Bizont szerettem, amely olyan édesen simult az anyja oldalához; mindig így üdvözöltem: „kicsi Bizon!”, s legtöbbször őt kívántam látni.

Négyéves voltam, amikor szüleim, két nagyobb testvéremmel, 1902-ben Székelykeresztúrra költöztek. Én Felsőrákoson maradtam nagyszüleimmel, ahol Ági néni volt a gondviselőm. Felsőrákoson kezdtem iskolába járni. Nyolc éves koromig éltem Ferenczi nagyszüleimnek csendes, zárt körében. Csendes volt, mert a törvényt és a rendet nagymama határozta meg, és zárt, mert „úri fiú” lévén, nem volt játszótársam.

Innen, 80 esztendő távolából visszanézve, nagyon érdekesnek tűnt előttem az arisztokratikus és demokratikus szellemnek az a keveréke, amely nagyszüleim életét jellemezte. Nagymama tipikus nemes nagyasszony volt. Hogy behunytt szemeim előtt állig—csuklóig—talpig feketében öltözötten sudáran-magasan megjelenik, maga a megtestesült parancs, nemzedékeken keresztül beidegzett szokásrend és társadalmi dogma. Nagyapám kicsi, dömzsi ember, szinte nyaka sincs, de szívébe hordja a falu gondját. Csendes ember, tapasztalatból tudja, hogy parancs alatt csak úgy lehet élni, ha egyik hallgat. Ha néha vitára kerül sor, mielőtt robbanna, megvakarja szürke szakállát, veszi a kalapját és kimegy a kertbe, az ő birodalmába, vagy az „irodába” (különbejárattú szoba a folyosó

végefelé), ahonnan áradó gyógyfüvek, méhviasz, bőrszivarszag kellemes keveréke jött a belépővel szembe. Ha olyan volt az idő, kedvencei közé ment a kertbe. Akár az irodába, akár a kertbe húzódott el, nagymama így becsülte le amit csinál: „örökké matat s nincs semmi látatja“. Cseléd nincs a háznál, Ági néni, mint parancs alatt szolgáló mindenek, ő végzi a belső házi dolgokat. Én gyermektárs nélkül töltöttem napjaimat s az egymást követő éveket. A szomszéd gyermekekkel nem volt szabad játszani; iskolába nagyapámmal mentem s együtt, kézenfogva jöttünk haza.

Nagyapám, tanító létére, nem sokat foglalkozott külön velem. Mégis sok él ma is bennem, amit tőle tanultam. Ott lábatlankodtam mindig körülötte, amit ő valószínű jó néven vett, néha mosollyal jutalmazott, de sohasem mondott. Ha a kertben „matatott“, követtem, ha lekuporodott, hogy mondjuk vadonca Kálmán körtét oltson, ott kuporogtam mellette, lesve mozdulatait.

Most, gyakorlati szükségből, amatőr szintű tájékozottsággal rendelkezem a biogenetika terén, határozottan megállapíthatom, hogy ez az életemben szellemi ébredéssel egyidőben felébredt vonzalmamat minden iránt, ami élt és nő, Ferenczi nagyapámtól örököltem, jellemem fennebb vázolt és hasonló alapvonásai azok alatt az évek alatt rakódtak le bennem, melyeket náluk töltöttem.

Lehet, hogy nagyapám már akkor tudta azt, amire én később tapasztalatból rájöttem, hogy a székely ember szemmel tanul.

Egyetlen emlék él bennem ebből az időből, amely jellemzi kettőnk kapcsolatát s róla is, rólam is sokat elárul. A hosszú tornácot Izabella szülő futotta körül. Eléje végig nagyapám egy sor almafát ültetett. Bizonyára kedvenc fajtái voltak, mert nagy gondot fordított rájuk. Egyik tavaszi rügybomláskor, hátratett kezekkel sétál a fasor előtt s én ugyanolyan pózban a nyomában. A hátsó lépcső melletti fa előtt megáll, egy-egy ágát lehajtja, vizsgálja-nézi, nem levelezik olyan kövéren, mint a többi fák. Csipőre teszi a kezét, tűnődik, aztán lehajol, a fa töve mellől valami barnás fűrészporszerűt szed a markába, morzsolgatja az ujjai között, meg is szagolja és csóválja a fejét. Végig vizsgálja a fa törzsét, s közvetlen az elágazás alatt lyukat talál a kérgen. Ismét csóválja a fejét, közben felmegy az „irodába“ (én, természetesen a nyomában), előkeres egy hosszú drótot s míg leballagunk a lépcsőn, kampót hajlít a végére. Megállunk a fa mellett, én lekuporodom a földre, ő pedig a drótot kampós végével előre, mind mélyebben bedugja a lyukba, kótársz benne, ki-kihúzza s csóválja fejét. S ezt addig csinálja, míg az utolsó kihúzáskor, kövér fehér-barnatarkás, csimaszerű, nagyfejű valami átszurkált teste csúng a drót kampóján. Nézi, csóválja a fejét s valami ilyent mormol: „megvagy disznaja“. Alaposan megvizsgálta, aztán orrom alá tartotta, majd felballagtunk az irodába s a zsákmányt beletette egy üvegbe, melyben valami folyadék volt. Az egész művelet alatt az ő mormolásánál több beszéd nem volt közöttünk. Ma már tudom, hogy a „tettet“ Zeuzera pyrina-nak hívják s nagyapám védekezési módszerénél ma sem jutott sokkal tovább a gyümölcsfa-védelem. Legfennebb annyival, hogy ha felfedezzük a lyukat, benzínbe vagy szénkénegbe áztatott vattát tömünk abba, a nyílást oltóviasszal betömjük s a tettes megfullad.

Nagyapám munkamódszerét ez is jellemzi. Azok közül az első nemzedékek közül való volt, amelyek a földművelődésügyi minisztériumtól

buzditást kaptak a gyümölcsstermesztésre. A faluvégén területet szerzett és faiskolát állított be. Jöttek a rossz hír-suttogók: „Rektor úr, lopják a csemetéket!” „Nem baj! Terjed a gyümölcsstermelés.”

Ezzel a „szótalán” módszerrel oktatott az együtt átélt évek alatt, s bennem így került vonzalmam körébe az élő világ második köre, a növények országa. S amit szemeimen át magamba szedtem, később sok örömmel telt benne, sőt hasznát is vettem.

Kb. 20 év múlva, 1927. márciusában az Amherst-i (Mass. U.S.A.) mezőgazdasági egyetemen vizsgáztunk a gyümölcsfa-oltás tudományából. Az oktatásnak az volt a módszere, hogy a professzor bő referenciát utalásokkal „leadta” az elméletet, pl. baromfitenyésztésből a géppel való keltetést, vagy gyümölcsstermesztésből az oltást, s a szemeszter végén az illető szak mestere gyakorlati versenyvizsgát vett be a hallgatóktól, melynek eredménye alapján kaptunk minősítést a gyakorlatból.

Ott ültünk hát az oltópincében körben hallgatók vagy 20—25-en oltókésekkel felfegyverkezve. A mester kiosztott egy-egy 25 drb-os beoltandó alanyköteget, megfelelő mennyiségű oltóvesszőt és oltóviasszal itatott kötöző szalagot s közben bejelentette, hogy aki legjobban végzi az oltást, egy véka Jónatán almát, a második egy félvékát kap jutalmul. Adott jelre hozzáfogtunk az oltáshoz. A felhasznált idő is számított, mert ott akkor már probléma volt a munkaerő. Ahogy rendre elkészültünk az oltásinkkal, bemutattuk a mesternek, s ő minősítette a munkát. Mikor mindnyájan készen voltunk, kihirdette az eredményt s mindenki munkájára megtette megjegyzéseit. Én kaptam a félvéka almát. Visszamaradtam és — tanulási szándékkal — arra kértem, mutasson rá hibáimra. „Nincs hiba benne” — mondotta. „Akkor miért nem kaptam a vékát?” Elkacagta magát! „Mit gondol, ha maga idegen lesz az első, engem is szétszedtek volna ezek a vérmes amerikaiak s magát is! Különben az a sejtelmem, hogy maga valakitől tanulta már ezt a mesterséget!” „Igen, válaszoltam, gyermekkoromban néztem Nagyapámat, amikor csinálta!” „Igen, ez a magyarázat!” — mondotta s nagy tenyerét búcsúzásra nyújtotta.

Ha arra gondolok, hogy az ember lelki fejlődésében, természete jellemi alakulásában, mennyire döntötek azok az évek, amelyeket én a nagyszülői ház csendes, zárt körében, az Ági néni „öleiben” és nagyapám szóltan iskolájában töltöttem, természetem alapvonásai azonnal érthetőkké válnak. Inkább befelé élő voltam és önállóságra igyekeztem. Életem gondjainak megoldásával nem szerettem másokat terhelni. Inkább addig csűrtem-csavartam a felvetődő kérdést, addig kutattam-próbálgattam a magam erején, amíg kiizzadtam a megoldást. A csalódások nem törtek meg, makacs voltam az újrakezdésben, ha az ajtón kidobtak, az ablakon kerültem be.

Nyolc éves voltam, mikor szüleim hazahoztak Székelykeresztúrra. Itthon más volt a családi légkör. Édesapámat édesanyám „falusinak” titulálta. Mennyi zsörtölődésébe került, amíg rá tudta venni, hogy fekete tébe öltözzék, nyakát kemény gallérba engedje szorítani, mert — mondjuk — az új szolgabíróéknak már illenék visszaadni a vizitet! Azt a dühöngő örömet, amellyel kivetköztette, szinte tépte ki magát az ünnepélyes öltözet nyúgéból s nagyot fújva, meztláb, pazar élvezettel kapálta a kertben a kukoricát, nem lehet elfelejteni. Ösztönös hűséggel ragaszkodott a földhöz, s kereste azokat a kapcsolatokat, amelyek idézik benne azt az életet, melyből az iskola kiszakította. Balázs Ferenc fogalmazása

szerint: igyekezett benne maradni a „mindenség életében“, melyből a városi élet kizárja az embert.

Rám nézve az első keserves tapasztalat a mezőtláb járás volt, melyet Édesapám a kert munkái közben maga is gyakorolt. Édesanyám illetlennek tartott és tiltott; testvéreim, különösen nyári meleg eső után valósággal élvezték. Nekem pedig a kavics szörnyen szúrta a talpamat, amivel tőlük „kényes úrfi“ gúnynevet érdemeltem ki. Lassan bele gyalulódtam az új környezetbe, de mindig érzékenyebb, sértődékenyebb, elvonulóbb, befelé élőbb maradtam, mint a többiek.

Szekelykeresztúron hosszú éveken át tehenet tartottunk, mégpedig nagy szarvú, fehér úgynevezett „szürke marhát“, amilyennel szentábrahámi nagyapóék is gazdálkodtak. Később, Édesanyám zsörtölődésére, feladta ezt a gazdaságot és szükségből lovas fogatot állított be.

Édesanyám velünk is tartani akarta az úri fiúk szintet. Némelyikünkkel könnyebben, velem alig tudott valamire menni ezen, a téren. Évről-évre nehezen egyezett bele abba, hogy a nyári szünidőkből pár hetet Szentábrahámon töltsünk. Ezekre a nyaralásokra Édesapámtól kaptunk egy-egy tarka, bőzödi szalmakalapot. Édesanyám ezek ellen azzal érvelt, hogy „elvadulunk“. Volt is benne valami, mert kiszabadulva a család és iskola korlátai közül, amit mi Szentábrahámon éltünk, az némi nagyítással kimeríti a „nomád élet“ fogalmát, de számomra legalábbis akadtak olyan élmények is bőven, amelyek felejthetetlenek.

Nannyó az első házban vetett nekünk ágyat. Székre kellett állnunk, hogy feljussunk a keményre töltött szalmazsákokra. Éjjel „percegett a szű a szemöldökfában“; reggel a salukáter résein át csikok jelezték, hogy felkelt a nap, a sárgarigók füttykoncerteztek a patakmenti nyárfákon s a kolomp jelezte, hogy a „nagytehen“ vezető népes családját ki a csordába. Nannyó csókkal ébresztett, fogatlan szájával kedveseket csuppanított ébredő orcánkra. Napközben kasokkal halásztunk a patakban s a zsákmányt a parton a szénen megsütögetve ropogtattuk; máskor réten-erdőn kalapunkkal pillangókat hajhásztunk, néha az eketalyigákkal a kert lejtőjén ereszkedőversenyt rendeztünk. Estefelé kiültünk az eresz elejibe a kőre, s amíg Nannyó a szabad tűz világánál a vacsorát készítette, Nagyapó huncut nótákra tanított.

Kolomp csendült messziről; Nannyó, szinte tisztelettel, mondta ilyenkor: „Hej, jön a nagytehen!“ A kapu nyitva volt s a tehen bevezette népét az udvarra. A ház előtt megállott, gyönyörű fejét Nagyapó felé fordította s szeliden annyit mondott: „M — m — m . . .“ Nagyapó lecsoszogott a köveken, megvakargatta a tehen szarvaközét s botjával szeliden megérintette a tehen oldalát. Míg ez a jelenet esténként lejátszódott a gazda és az állatállomány anyja között, a nép fegyelmezetten állott az anya mögött: egy-két jármas tehen s tinó-binók, különböző életkorúak, azután tülekedés nélkül besorakoztak a pajtába, ki-ki a maga helyére, a nagyok a nagy pajtába, a kicsik a kicsibe; zörrentek a láncok, Miklós bátyám megkötötte mindeniket a helyére.

Vacsorára egy-egy csupor tej járt ki nekünk, utána puliszkával hagymatokányt vagy hasonlót mártottunk. A puliszka kicsi üstben főtt a szabad tűzhely lángja fölött; ott a szénen főtt reggelre a tej is olyan lábasban, melynek lábai voltak.

Kedvesek és tanulságosak voltak a vasárnapi ebédek is. Nannyó mikor észrevette, hogy mi azt lessük, hogy a levessel melyikünknek mennyi húsikát merített a tányérjába, szelíd bölcsességgel így szólott: „Húsa-

húsa, de jó a leve!“ Ha egy-egy darabka oldalast rántott utána, így biztatott: „Veregetsek csak bátran azt a puliszkát ahhoz a húshoz s mártsátok, amíg van mit!“

Hogy repültek a napok egymás után! S hogy odalettek azok, kik nyarainkat szabadsággal ilyen kedvesen megaranyozták!

Édesanyám a kialakított hét szombatján megjelent a kocsival s hazahozott. Míg a kocsi átbaktatott a Gagyipatak rozoga hidján, lekapta fejünkről a szalmakalapokat s beledobta a vízbe. Nem volt kár értük, karimájuk már úgy sem volt. Elvitte őket a víz, de az élmények megmaradtak és formálták életünket.

Édesapám sárga lova közismert volt a vidéken, esperesi szolgálati útjait vele járta. Mindig a legnagyobb fiú volt a gondozója. Pajtafőnökségem alatt játszódtott le az első baromfitenyésztési kísérletem.

Édesanyám kedvenc színe a fehér volt; a csirkék közül mindig a feketék vagy sárgalábúak kerültek az asztalra. Egyik évben egy gyönyörű kendermagos jérce őszig elkerülte a kést s azután már sajnálta levágni. Tavasszal fogtam magam s azzal „a tenyészcellal“, hogy szaporítom a szép kendermagos „fajtát“, beszoktattam tojni a pajtába. A kicsi borjú-jászolban csináltam neki fészket, ahová hűségesen be is szállította tojásait. Megkotolt... megültettem... csupa fehér csirkékkel állított elő. Nagyon elcsodálkoztam a hűtlenségén.

Talán nem is kell mondanom, hogy a gimnáziumban a természetrajz volt a kedvenc tantárgyam. Dr. Szolga Ferenc, akit „jó tanárnak“ becézett a diákság, lelkes módszerével elmélyítette vonzalmamat az élővilág felé. Olyan érdekfeszítően beszélt a Kolozsvári Botanikuskertről, hogy én is elhatároztam, csinálok magamnak egyet. Nagy nehezen ki is kuncuráltam Édesapámtól pár négyzetméter területet erre a célra. Őszszabarangoltam az általam elérhető „világot“ s begyűjtöttem mindenféle bokrot, cserjét, mezei és erdei virágot, míg tömve volt velük a botanikus kertem. Testvéreim lecacagtak, azt mondták: csungel; én gyönyörködve kerülgettem, hiszen benne volt minden, amit az én világomban elérhettem, mint a kolozsváriiban... csak egy baj volt: nem lehetett belemenni!

Később valahogy megkóstoltam a galambászás gyönyörűségeit, Édesapám nagyon ellenezte. Éppen nem vert meg a galambok miatt, de attól tartott, hogy a velük való foglalkozás megrövidíti a tanulásra fordítható időmet. Nagyon későre látta be, hogy egészségesebb, ha szabad időmet ilyenekkel töltöm ki, mint léha társaságba keveredném.

Ahogy nőttem, mind tudatosabb és mélyebb lett bennem az élővilág iránti vonzalom, s szüleim is tudomásul vették, hogy gazdamérnököknek készülök.

1916-ban sor alá kerültem; cingár voltam, mégis beváltam; akkor már nagyon kellett a friss anyag a háború húsdarálójába. A harctéren, míg nem volt fedezékünk, a lövészárkok falába vájt, felporsóalakú egyéni fekvőhelyeken aludtunk. Egyszer fejemnél egy lyukból kidugta fejét egy kis egér; bizonyára éhes volt, megkínáltam, ízlett neki a komisz kenyér. Jó barátok lettünk s bizonyára eldicsekedett velem a barátainak, mert mind többen jelentkeztek. Üres gránátos ládába összegyűjtöttem őket, s vállalkozásom, mire eljött az ősz, komoly tenyészteleppé nőtte ki magát.

Közeledett a háború, nagy sebesen, neki kellett fogunk a fedezékek építésének. Az egerekről megfeledkeztünk a munka lázában. Mire a dekung elkészült, a ládában egyetlen lesóványodott bakk egér volt élet-

ben. A maradványok azt mutatták, hogy a „tyúkom-búkom“ mese törvénye szerint rendre megették egymást.

1918 novemberében, az első világháború utolsó napjaiban, Trientben olasz hadifogságba kerültem. Vagy 30 000-en zsúfolódtunk össze a városban a felbomlott osztrák-magyar hadsereg emberanyagából. Motorkerékpáros olasz egységek éjjel elénkbe kerültek s „Evviva il pace“ rikoltozások között reggel megindítottak a csizmán lefelé, amíg Szicília déli partján, a Scicca város közelében levő tisztí táborba be nem telepítettek.

A Fonte d'Amore-i tisztí fogolytábornak tartalékos kapitány, civilben középiskolai tanár volt a parancsnoka. Capitano domaninak hívtuk, mert ha kihallgatáson valamit kértünk, mindent „holnapra“ ígért. Szerinte a „camera due“ (kettes számú barakk) volt a tábor tűzfészke; ott lakott a magyar tiszték fiatalabb része. Pedig jókedvűek, de nagyon jámborak voltunk. Igazolja az otthonias interiőr felvétel, melyen „Lesbeteg“ békésen szundikál mellette az ágyon. Lesbeteg a „camera duo“ egérpásztora volt s az én szerzeményem.

A táborban szervezett és színvonalas kutúréletet éltünk. Minden mezőgazdasági tárgyú tanfolyamot szorgalmasan látogattam, a könyvtár minden ilyen vonatkozású könyvén, még a németnyelvűeken is, átrágtam magam és jegyeztem mindent, aminek azt gondoltam, hasznát vehetem.

Huszonkét éves voltam, mikor 1920 májusában hazakerültem azzal a tervvel, hogy beiratkozom a kolozsvári Mezőgazdasági Akadémiára.
(Folytatása következik)

Zsakó Erzsébet

AZ UNITARIUS NÓMOZGALOM KIALAKULÁSA ÉS A NŐI ESZMÉNY FEJLŐDÉSE

Ha az unitárius nőmozgalom eredetét kutatjuk, a gyökereket a Dávid Ferenc Egyletben (a továbbiakban D.F.E.) találjuk meg. Az 1885-ben jóváhagyott alapszabály 3.§-a szerint: „Az Egylet áll az alapító, rendes, pártoló és tiszteletbeli tagokból... Bármely tagságra felvétetnek nők is“, továbbá a 8.§-ban: „Az egyik alelnök mindig a nőtagok közül választandó“. Ezzel első ízben léptek fel a nők, hivatalosan, egyenlő félként az egyházi életbe, kilépve a családi körből a közélet terére.

A nőknek addig is megvolt a maga önálló és meghatározó fontosságú szerepe a családban, mint hitves és mint anya. Vérmérséklete, rátermettsége szerint legtöbbször egyenlő társa volt férjének, támasza és erőforrása a családnak, gazdaságot vezetett, dolgozott, küzdött vállatva a férfival a család megélhetéséért, amint társadalmi helyzete szerint tennie kellett. De ritkán került sor arra, hogy a közéletben szerepet kapjon.

A D.F.E.-be belépve, elég hamar oldódott az elzártság. Így már az 1887—1888-as felolvasó üléseken a tíz előadó között két nő is szerepelt: özv. Vass Miklósné, aki „Egy nő a nőkhöz“ és Fanghné Gyújtó Izabella „Az anya“ címen tartott előadást.¹ Az 1889. évi közgyűlésen az Egylet